

Egerfa (7. ábra)

Levelei kerekék, egyenlőtlenül fogazottak. Kérge barnásfekete, barázdált.

Szijácsa sárgás, levegőn pirosasbarna. Könnyű, puha, jól hasadó fa. Nem vetemedik, nem rugalmas. Főleg bútorfának használják. Faragásra is alkalmas.

Hársfa

Levelei szív alakúak, fűrészeltek. Kérge fiatal korában sima, szürke, később sötétebb szürke és repedezett. Színe sárgás-pirosasfehér és jellegzetes édeskés illatú.

Nagyon puha, könnyű, rugalmas, eléggé szívós faféleség. Elsőrendű vakfa, vakfurnér, szobrász- és esztergályos-fa.

Nyárfa (8. ábra)

Levelei szív alakúak, fűrészeltek, hosszú kocsánnyal. A kérge fiatal korában sima, szürke. Később barázdált.

Fája sárgásfehér, néha szürkés. Bútorgyártásra, gyufagyártásra nagyon alkalmas.

Ezzel a mozzanattal az ismeretanyag kialakításának végére értünk. Ezen a foglalkozáson az új anyag mellett szerencsés eset, ha az előző órákon tanultakat is át tudtuk venni. Ha ez nem sikerült, egy újabb foglalkozásra kell beütemezni a tanult ismeretek elmélyítését. Ilyenkor már az összes fafajta szemléltető eszközei rendelkezésre állanak, hogy ezzel is megkönnyítsük a gyermekek számára a nem éppen rövid ismeretsor alaposabb rögzítését. A tervszerűen végrehajtott oktatási folyamatnak eredményesnek kell lennie. És ez az eredményesség elsősorban tanulóink tudatos munkavégzésében hozza meg gyümölcsét!

KELENDI GYULÁNÉ

Budapest

Olvasóvá nevelés a napközi otthonban

„Mit a művészet, tudomány
Csodálat, üdvöst hagy nyomán,
Adjuk meg e hazának azt
A hervadhatatlan szép tavaszt.”

Vörösmarty sorai kényszerítik a pedagógust, hogy számba vegye, hol állnak tanítványai a jóslat megvalósításában. Huszonöt főből álló napközis csoportomat ezért tettem én is mérlegre. Kiderült, hogy-

5 értelmiségi szülők gyermeke, otthon könyvtáruk van,

9 szakmunkás, aránylag jó anyagi körülmények között, könyvtáruk nincs, de néha vásárolnak könyvet,

11 segédmunkás, alkalmi munkás, többnyire rossz családi körülmények között, könyv nem szerepel életükben.

Érdekelt, milyen irányú könyvek kötik le 10–13 éves tanulóim figyelmét. Kedves olvasmányuk: Móra, Gárdonyi, Fekete István művei, indián történetek, lányok körében a „Pöttyös”-könyvek igen népszerűek. Többségük azonban keveset, alkalmilag olvas. Szülői értekezlet, családlátogatás alkalmával a szülők szívesen fogadják az ifjúsági irodalommal kapcsolatos tanácsokat.

A nevelési célok megvalósításában jelentős szerep hárul a napközire. Az iskola követelményrendszerét kiegészítve az otthon nevelő hatásait is pótolnia kell.

A nevelés egységes. Időnként mégis ki kell emelni egyes feladatokat, egyrészt, hogy önmagunkban tudatosítsuk a tennivalókat, másrészt, hogy azok közül a legfontosabbakat, legsürgősebbeket, a tanulók ismeretében határozhassuk meg. Csoportomban

ilyen központi feladat volt az *önművelés, az olvasás igényének felkeltése*, spontán érdeklődési körükből kiindulva annak *tervszerű fejlesztése*.

Nevelési feladataink sokszor a tanulók *önálló tanulásának*, iskolai feladataik elkészítésének *megszervezéséhez* kapcsolódnak. Ilyenkor ún. kiegészítő olvasmányokra irányítjuk a gyerekek figyelmét a fizika, kémia, földrajz, élővilág tananyagával kapcsolatban. Pl. az Élet és Tudomány, a Föld és Ég cikkeit olvastatjuk el velük. Segítségnyújthatunk nekik a *kötelező olvasmányok* feldolgozásához is. Mindenekelőtt meg kell értetnünk velük, hogy a kötelező nem mindig unalmas is egyben. Kiemelünk egy-egy izgalmas részletet, problémát belőlük. Megnézzük a róluk készült dia- vagy pergóképeket. Ez utóbbiaknál felismertetjük, hogy a látvány sohasem helyettesítheti az olvasás élményét. Gyakorlatban bevált, hogy a kötelező olvasmányt, vagy annak egy-egy részletét maguk a tanulók hangjátékszerűen rögzítették magnóra.

A hagyományos foglalkozási formák között heti egy alkalommal szerepel *kulturális program*. Ezeknek tartalmát a nevelő a gyerekekkel közösen tervezi meg és a hét folyamán a napi szabad idők alatt folyamatosan készülnek rájuk. Ritka alkalom azonban, hogy a csoport minden tagja aktív szerepet kaphat.

Célunk: *olvasó ifjúság nevelése*, ehhez viszont minden tanulóban érdeklődést kell keltenünk az irodalmi művek iránt, ismereteik és érzelmi világuk gyarapítása érdekében.

Első lépésként a pedagógus *tervszerű*, a tanulók számára viszont *spontánnak* tetsző kapcsolatokat teremt a gyerekek élményvilága és az irodalmi alkotások között. Hangulati és nevelési szituációk teremtenek módot erre. Tervszerű hatást szeretnénk gyakorolni rájuk, s ehhez egy vers vagy rövid elbeszélés felolvasása hatásosabb eszközt ad kezünkbe a hagyományos pedagógiai módszereknél. Móra Ferenc vagy Gárdonyi Géza írásai néha helyettünk meggyőzőbben beszélnek, ha igazmondásról, felelősségvállalásról, hétköznapi hőstettekről, vagy éppen fiúk-lányok kapcsolatáról esik szó.

Máskor látszólag minden külső ok nélkül olvasunk fel egy-egy rövid szemelvényt. Természetesen mi tudjuk az okát! A gyerekek olyan érzelmi, hangulati rezdüléseikhez kapcsolódunk, amelyeket esetleg épp az *időjárás* vált ki:

12

„A szél már őrjöngött, s a fák sikoltva verték össze ágaikat, a felhők már itt száguldottak, a nádas leborult a vízre, az öreg róka ész nélkül vágatott hazafelé, a bagoly hátat fordított kuckójában a világnak, a mocsár vizét a hideg rázta, s az éjszaka metszően szürke lett, mert millió tűzfogával marni kezdte a világot a hó...”

(Fekete István: Tél)

A *napszak*:

„Aranylanak a halvány ablakok...”

Küzd a sugár a hamvazó sötétet,
fönn a tetőn sok vén kémény pöfékel,
a hősik messze selymesen ragyog.”

(Kosztolányi: Téli alkony)

vagy egy *nevelési probléma* váltott ki belőlük, pl.: Gárdonyi: Az Ablak c. elbeszélése. Ilyenkor rendszerint nemcsak gondolati, érzelmi hatással számolhatunk, foglalkozás után a tanulók megkérdezik, honnan vettük a részletet, s igyekeznek a teljes kötetet megszerezni és elolvasni.

Az alkalmi hatások mellett a kulturális foglalkozások keretében több lehetőség kínálkozik előre megtervezett teljes program megszervezésére is. A teljesség igénye nélkül szeretnék minél több lehetőséget bemutatni ezek közül, hogy tervezéskor változatosságra törekedhessünk.

Csoportomban hetente egyszer rendszeresen tartottunk *lapszemlét*. A gyerekek önállóan választottak maguknak egy-egy „szakterületet”. Az alsó tagozatban pl. egye-

sek folyamatosan figyelték a Kisdobos, a Pajtás számait. A felső tagozatban külön „szakemberei” voltak a Könyvtájékoztatónak, a Rádió Újságnak, az Élet és Tudománynak stb. Az előbbieket egy-egy érdekes könyvre vagy rádióműsorra hívták fel a csoport figyelmét, az utóbbiak időnként folyóiratuk érdekes cikkeit ismertették. Igen tanulságosak voltak ezek a beszámolók abból a szempontból, hogy a felkészülés során a tanulók megtanulták azt is, miképp kell egy változatos tartalmú folyóiratban eligazodniuk, belőle a közérdekű és a csoport életkorának megfelelő közleményeket kiválasztaniuk. Meg kell ismerkedniük a folyóiratok szerkesztési elveivel, az állandó rovatokkal stb. Így kritikai érzékük is fejlődik. Egyik csoportomban ilyen lapszemle keretében vetették fel a gyerekek, miért nem foglalkozik a Pajtás újság a napközi otthon életével. A felvetésből tettek születtek, levelet írtak a szerkesztőségnek, meglátogatták őket, és a látogatásról hamarosan színes riport látott világot az újságban.

Hasonló célokat szolgálnak a *könyvismertetések*. Ezekre a vállalkozó tanulókat a nevelőnek kell előkészítenie. Szempontjai között szerepel az író bemutatása, a „tartalmi” ismertetés, majd az ismertető véleménye a könyvről és egyes érdekes részek kiválasztása, bemutatása. A könyvek megkedveltetésére felhasználhatjuk a gyermekek gyűjtő szenvedélyét, egyik-másik csoportban valóságos könyvborító gyűjtési láz alakult ki. A tanulók természetesen elolvasták „a fülek szövegeit”, s nem egyet közülük a borító vezetett el egy-egy könyv elolvasásához, megszeretéséhez.

Különösen jelentős szerepet játszanak gyermeink életében a *rendkívüli élmények*. Ezek közül többet önmaguk idéznek elő. Kedvelik a különböző kutató, nyomozó munkát. Lelkesedéssel kutatták fel környezetükben az írókra, tudósokra vonatkozó emléktáblákat. Kutatásuk közben megtudták, kik születtek, laktak vagy haltak meg lakóhelyükön, kiknek a szobrait láthatják, kiknek nevét őrzik az utcák. A legkisebb községtől a fővárosig minden napközi otthon számára kínálkozik ilyen lehetőség, legfeljebb a nagyobb helyeken a környezet határait kell szűkíteni, hogy szét ne szóródjék a gyerekek ideje és figyelme. Nem egy szülő kapcsolódott be ezekbe a kutatásokba. Családok vasárnapi programját sikerült így színesebbé, tartalmasabbá tenni. Gyermeim szívesen keresték fel más városok, községek napközi otthonait levelükkel, hogy gyűjtött adataikat kicserélhessék.

Valamennyi csoport bekapcsolódhat a Móra Ferenc Könyvkiadó „*Olvasonapló*” pályázatába is, erre az évre épp most jelent meg az „*Ezt olvastam*” füzet 7. kiadása. Előbbé teheti a pályázatot, ha egy-egy nagyobb csoport beszélgetésre hívja meg a szerkesztőket, ünnepélyes keretek között hirdetik ki az eredményeket.

Mindezek a formák *aktív kapcsolatot* teremtenek a gyerekek és a könyvek között. Fel kell figyelniük arra is, hogy növendékeink között akadnak olyanok, akik maguk is írnak, vagy előadóként szeretnének társaik elé lépni.

A *szövegmondó verseny* jó alkalom a gyerekek érdeklődési körének megismerése szempontjából. Fontos, hogy a részvétel, a szöveg kiválasztása önkéntes legyen! Csak az idő terjedelmét szorítsuk határok közé. 3–4 perc keretében rövid elbeszélés vagy regényrészlet leköti a csoport figyelmét, és egy alkalommal több szereplő meghallgatására kerülhet sor. Megfigyeltem, hogy az elődöntő után megnövekedett az érdeklődés, a jelentkezők száma. A középdöntő rangját növelte, hogy a zsűri tagjai más csoport tanulói voltak. A döntő ünnepélyes keretek között, nagyobb nyilvánosság előtt zajlott le. A bírálók között foglalt helyet a magyar tanár, aki a kimagasló eredményeket az iskolában a szakórán az egész osztály előtt méltatta.

Szavaló versenyek szervezésére különös belső kényszer indított. Diákéveim kedves versei gyermekeim hangján gépiesen, színtelenül szólaltak meg. Úgy gondolom, a napközi otthon pótolhatja az iskolában sajnálatos módon mellőzött irodalmi szakörök feladatát. Nagy segítséget kaptam ebben a KISZ irodalmi kör tagjaitól, akik

havonta közösen összeállított műsorral látogatták meg csoportomat. Nemcsak előadtak, hanem a szavalás művészi eszközeire oktatták is a gyerekeket. Segítették őket a versenyekre való felkészülésben. Győzteseink sikerrel szerepeltek az iskolai, majd a fővárosi kulturális seregszemlén is.

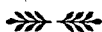
Szaktanárok, szülők *meghívott előadóként* szívesen kapcsolódtak be a csoport életébe. Ezek a programok új színt, változatosságot hoztak. Pótolták azokat az élményeket, amelyekben elsősorban időhiány miatt nem részesülhettek a gyerekek. Egy alkalommal Albert Schweitzerről hallottak előadást. Néhány nap múlva V. Miklós saját írását tette asztalomra, társai büszkén helyezték el a csoport krónikájában. Részlet Miklós Schweitzerhez írt leveléből: „Amikor Budapest utcáin néger diákokat látok, az jut eszembe: lehet, hogy éppen arról a vidékről jöttek, ahol az emberek életüket az Ön gyógyító kezének köszönhetik. Olvastam, hogy egy öreg néger panaszkodott Önnek: „rosszul aludtam az éjjel, mert tegnap nem jöttél el hozzám.” – Kiderült, hogy az orvoságnál is többet ért az ő számára az a kedvesség, amellyel minden betegét elárasztotta.”

A házon belüli színes programok azonban nem helyettesíthetik azokat a hatásokat, amelyek a napközi otthon megszokott falain túl új élményeket nyújtanak gyerekeink számára. Ezek az alkalmak ritkábbak és a helyi adottságok függvényei. – *A könyvtárlátogatás* azonban mindenhol megvalósítható. Maradandó emlék azoknak a tanulóknak, akik először találkoznak „igazi” könyvtárral, ahol a könyvtáros (a napközi vezető előzetes tájékoztatója alapján) ismerősként fogadja a gyerekeket. Életkoruknak, érdeklődésüknek megfelelő könyvekre hívja fel figyelmüket. A könyvtárak szívesen szerveznek író-olvasó találkozót napközisek számára.

A színházlátogatás élő kapcsolatot teremt a tv műsoraihoz szokott gyerekeknek a művek és színészek játéka között. Kevés az olyan színdarab, amely a tanulók irodalmi ízlését formálja, tehát gondos válogatásra van szükség. Különösen nehéz ez falvakban, ahova a Déryné Színház ritkán jut el, és műsorán ritkán szerepel ifjúságnak ajánlható darab.

Egyik csoportommal módunk volt megtekinteni egy színházi próbát, majd a mű bemutatását is. Néma csendben figyelték a próbán a rendező, a sűgő és a színészek munkáját. Erre ritkán nyílik alkalom, de a színház épületének belső tanulmányozása, rövid interjú a rendezővel városokban megvalósítható program.

Ha ezeket a lehetőségeket *tervszerűen, válogatva* megvalósítja a napközi vezető, akkor joggal teheti fel a kérdést, mikor megvalík csoportjától: Ment-e csoportom a könyvek által elébb?!

FÜGG TIBORNÉ
Hódmezővásárhely

Osztályfőnök az olvasóvá nevelésért

Egy évvel ezelőtt az Olvasó népert"-mozgalom jegyében megtartott ankéton az osztályfőnök szerepéről, feladatairól beszéltem az olvasóvá nevelésben. Beszámolómban a kezdeti elindulást, a problémákat, a tanulók körülményeit, az olvasás otthoni és iskolai feltételeit elemeztem. Most az eltelt egy év eredményeiről, problémáiról szeretnék szólni.

Iskolánkban hagyományai vannak az olvasóvá nevelésnek. Én az osztályfőnök munkájáról szólnék, akinek segítő, szervező munkája, tevékenysége döntő fontosságú